

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

NULES

LA PLANA BAIXA

ACADÈ
MIAVA
LENCI
ANADE
LALLE
NGUA

**AJUNTAMENT
DE NULES**

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECULL I TEXT
Marc Guardiola Guardiola

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Nules, 153

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 963 874 023
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Nules

ISBN: 978-84-482-5618-0
Depòsit legal: V-2205-2011
Impressió: La Imprenta CG

NULES

El terme municipal de Nules està situat entre la part oriental de la serra d'Espadà i el mar Mediterrani. A més d'envoltar per complet el terme de la Vilavella, limita al nord amb Betxí, Vila-real i les Alqueries; al sud, amb els termes de Moncofa i la Vall d'Uixó; a l'oest, amb els d'Artana i la Vall d'Uixó, i a l'est, amb Borriana i la mar. Una de les curiositats de Nules és la clara diferenciació de relleus que es pot fer dins del terme municipal: en la part més occidental ens trobem amb la serra, mentres que la part oriental està ocupada per una gran plana; per últim, i ja arribant a la mar, trobem una zona de marjals on està situat el conegut estany de Nules, una llacuna d'aigua dolça amb fauna i flora pròpies.

L'origen de l'actual poble de Nules és del segle XIV, però anteriorment hi havia un poblat anomenat *Noulas* o *Nubles* més cap a la muntanya. A principis del segle XIV, uns tres-cents veïns baixaren cap al pla i fundaren el que s'anomenà *Pobla de Nules*, que gaudí de moltes franquícies amb la finalitat d'atraure pobladors.

El castell de Nules fou concedit l'any 1251 a Guillem de Montcada, i posteriorment l'heretà el seu fill Ramon. El 1316 Gilabert de Centelles comprà el senyoriu i, com a agraïment a l'ajuda financera prestada al rei Pere IV, este li'n concedí la total jurisdicció. Mitjançant el casament del seu fill amb una Riu-sec, senyora d'Oliva, s'uniren els dos senyorius. El 9 de juny de 1636 el rei Felip IV concedí el títol de marquès de Nules a Joaquim Carròs i Centelles, marquès de Quirra a Sardenya.

Ben poc tardaria Nules a convertir-se en la població de referència, tant pel que fa a la demografia com a l'economia, però fou durant el segle XVI quan Nules s'afermà socialment i econòmicament. Si al 1510 es comptaven a Nules prop de 200 cases, amb l'arribada del nou segle la xifra va pujar fins a les 318. Però com també va passar a la resta de poblacions veïnes, Nules va patir una certa despoblació amb l'expulsió dels moriscs. El cens del 1646 indica que la població es va reduir fins a només 216 veïns. A partir d'eixe moment, les dades demogràfiques van tornar a créixer fins a arribar als 1.700 habitants l'any 1714, i fins als 2.304 a finals del mateix segle XVIII. L'evolució econòmica i social viscuda per la totalitat dels pobles de la Plana durant este segle, amb especial atenció als canvis esdevinguts tant en el tipus de conreu com en les noves tècniques utilitzades, va fer que la població continuara creixent; l'any 1900 eren 5.367 veïns. El creixement no va parar, i tant l'emigració provinent dels pobles de l'interior com la vinguda d'altres províncies feren que Nules durant els anys noranta superara els 11.000 habitants. L'últim cens, el de l'any 2008, indica que Nules ja supera les 13.300 persones.

Pel que fa a l'economia local, l'agricultura ha sigut un dels grans motors de Nules des de sempre, tot i que no va ser fins a la introducció del taronger, com a cultiu quasi únic, que es va poder afermar com a població en creixement continu. Les terres de conreu continuen hui ocupades quasi totalment per tarongers, tot i que encara es conserven un centenar d'hectàrees dedicades al garroferal i a l'ametleral en la zona de secà. A més, la situació viscuda pel camp durant estes últimes dècades ha fet que les bases econòmiques de la població hagen canviat molt. Tot i que hi ha encara molts veïns que tenen com a principal activitat econòmica l'agricultura, l'aparició de les indústries ceràmiques ha fet que s'haja produït un canvi en el que es considera el motor econòmic de la població. Moltes d'eixes fàbriques i indústries estan situades on fa unes dècades hi havia camps de tarongers; no obstant això, s'han mantingut les empreses dedicades a l'exportació de cítrics. En canvi, la ramaderia és pràcticament inexistent en el terme municipal.

El nucli urbà de Nules té també algunes característiques que el fan ben especial, ja que fins al segle XIX va mantindre intacta la protecció que li oferien les murades construïdes al seu voltant. Quatre portals (el de València, el de Vila-real, el de l'Horta i el de la Vilavella) eren les eixides del poble, però, a poc a poc, l'expansió urbanística ha anant trencant estos límits arquitectònics. Nules va ser una de les poblacions més afectades de la comarca durant la Guerra Civil, ja que esta zona es va convertir en front de guerra i va ser escenari de grans combats. Este fet, juntament amb un altre també important, el pas de la línia de ferrocarril per dins del nucli urbà, ha marcat l'evolució urbanística de la població, que ha acabat fent-se del sud cap al nord, seguint el desviament de la carretera, construïda durant els anys cinquanta. D'altra banda, cal remarcar que, de moment, s'ha mantingut verge la plana que s'estén des de la població fins a la mar.

Pel que fa a l'arquitectura, destaca l'església arxiprestal de Sant Bertomeu, que fou totalment reconstruïda durant els anys seixanta, ja que durant la Guerra Civil va ser dinamitada; l'església de l'antic convent dels carmelites descalços, i l'església de la Sang, del segle XVI.

Dins del terme municipal de Nules, a tan sols un quilòmetre del nucli urbà, es troba el llogaret de Mascarell, única població totalment emmurallada de tota la Comunitat Valenciana. L'origen d'esta població està lligat a l'expulsió de la població musulmana de la població veïna de Borriana. Este conjunt, que en l'actualitat té uns dos-cents habitants, està declarat Bé d'Interés Cultural.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Cau Gran
Cau Raboser
Colmo del Baciè
Cova dels Androsos
Cova Fumada
Coveta de Pirri
el Clavill
Llomet del Cove
Morro Negre

Muntanya de la Calç
Muntanya de la Riera
Muntanya del Mocador
Muntanya Redona
Muntanyeta Llarga
Pedra de Maria Andon
Puntal de la Font de Cabres
Puntal de l'Ereta
Puntal del Calderer

Relleu litoral i marí

Platja de l'Alcúdia
Platja de les Marines

Platja del Bovalar
Platja del Rajadell

Hidrografia natural

Bassiet del Llomet del Cove
Barranc d'Artana
Barranc de Betxí
Barranc de Joan de Mora
Barranc de la Font Blanca
Barranc de la Font de Cabres
Barranc de la Font de la Ronya
Barranc de la Font de Malagó
Barranc de la Font Freda
Barranc de la Murta
Barranc de la Serraleta
Barranc del Camí d'Onda
Barranc del Cuxarero
Barranc del Gall
Barranc del Randero

Barranc del Rodador
Barranc del Sastre
Barranc del Toll
Barranc dels Alborços
Barranc Fondo
Clotxes Roges
el Torrent
els Cubilets
Font de la Murta
Font de la Ronya
Font de la Salut
Font del Taüt
l'Estany
Riu Belcaire o d'Uixó

Hidrografia artificial

Bassa de Cardanelles
Bassa de la Mota Alta
Bassa de Sant Vicent Ferrer

Bassa del Motor del Carme
Bassa del Pinet
Bassa del Sindicat

Basses de Peris	Motor del Calo
Braç de l'Horta Nova	Motor del Carme
Braçal de Mascarell	Motor del Carme Nou
la Canal	Motor del Litre
Motor d'Alcázar	Motor del Natzaré
Motor de Fandos	Motor del Pinet
Motor de Gaia	Motor del Pou
Motor de Jesús Natzaré	Motor dels Pedregals
Motor de l'Àngel de la Guarda	Motor dels Vallers
Motor de la Ratlla	Motor Nou de Sant Joan de Déu
Motor de la Soledat	Motor Nou de Sant Modest
Motor de la Trinitat	Motor Nou de Sant Sebastià
Motor de les Aigües Potables de la Vilavella	Motor Nou de Sant Tomàs
Motor de les Ànimes	Motor Nou de Santa Agnès
Motor de les Perles	Motor Vell de Sant Joan de Déu
Motor de Sant Albert	Motor Vell de Sant Modest
Motor de Sant Antoni	Motor Vell de Sant Sebastià
Motor de Sant Cristòfol	Motor Vell de Sant Tomàs
Motor de Sant Cristòfol (el Belcaire)	Motor Vell del Carme
Motor de Sant Enric	Motor Vell del Pinet
Motor de Sant Francesc d'Assís	Motor Vell del Pou
Motor de Sant Ildefons	Pou del Benicató
Motor de Sant Ildefons (Alqueria de Pacot)	Primer Ull de Carbonell
Motor de Sant Isidre de Mascarell	Sénia de Cardanelles
Motor de Sant Jaume	Sénia de Moron
Motor de Sant Jaume (Alqueria de Pato)	Sénia de Valero
Motor de Sant Joan Baptista	Sénia del Tonyiner
Motor de Sant Joan de Déu	Séquia Comuna
Motor de Sant Josep del Benicató	Séquia d'Enmig
Motor de Sant Josep del Tossal	Séquia de l'Andana del Bovalar
Motor de Sant Miquel	Séquia de l'Andana Gavara
Motor de Sant Pere	Séquia de la Primera Andana de l'Alcúdia
Motor de Sant Rafael	Séquia de la Primera Andana del Rajolí
Motor de Sant Ramon de Cantallops	Séquia de la Segona Andana de l'Alcúdia
Motor de Sant Roc	Séquia de la Segona Andana del Bovalar
Motor de Sant Vicent dels Atrevits	Séquia de la Segona Andana del Rajolí
Motor de Santa Cristina	Séquia de la Segona Andana del Bovalar
Motor de Santa Teresa	Séquia de la Segona Andana del Rajolí
Motor de Viquer	Séquia del Braç
Motor del Bovalar	Séquia del Patronet

Séquia del Pou
Séquia Major
Séquia Roja
Séquia Tortuguera
Societat de Regs del Tossal

Ull de l'Olivereta
Ull de Trescals
Ull de Ximarreta
Ull del Semenat
Ull del Valencià

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Alqueria del Benicató
Alqueria de Blas
Alqueria de Cola
Alqueria de Huesa
Alqueria de l'Explorador
Alqueria de la Fontfria
Alqueria de la Malaguenya
Alqueria de Moron
Alqueria de Pacot
Alqueria de Turmon
Alqueria del Pato
Alqueria del Sardiner
Alqueria dels Pujols
Casa de Baldó
Casa de Gasparo
Casa de la Corona
Casa de Lúcia
Casa i Tancat dels Montagut
Caseta de David
Caseta de Gasparo

Caseta de Mora
Caseta de Nàsio
Caseta de No-mai
Caseta de Pepe Tomaset
Caseta de Rogera
Caseta de Romeret
Caseta de Tejedo
Caseta del Regador
Caseta del Valencià
Caseta del Xato Gavara
Caseta dels Irenes
Caseta dels Moncofins
Casilla dels Caminers
Corral de Baldó
Corral de la Torreta
la Mar de Nules
Mascarell
Nules
Raval de Sant Joan
Raval de Sant Xotxim

Vies de comunicació

Andana de Gavara
Camí d'Aigüesvives
Camí d'Artana
Camí d'Onda
Camí de Calixt
Camí de Cardanelles
Camí de Colom
Camí de Fandos

Camí de Gaia
Camí de l'Alcúdia
Camí de l'Asseit
Camí de l'Autopista
Camí de l'Estació de Moncofa
Camí de l'Horta Nova
Camí de l'Ull de Ximarreta
Camí de l'Ull del Valencià

Camí de l'Ullet
Camí de la Bassa
Camí de la Font de Cabres
Camí de la Granotera
Camí de la Mallada
Camí de la Mar
Camí de la Mota Alta
Camí de la Murta
Camí de la Pitera
Camí de la Poa
Camí de la Portadora
Camí de la Ratlla de Betxí
Camí de la Ratlla de Borriana
Camí de la Ratlla de la Vall
Camí de la Ratlla de les Alqueries
Camí de la Ratlla de Moncofa
Camí de la Sequieta Navall
Camí de la Soledat
Camí de la Torreta
Camí de la Travessa
Camí de la Travessa dels Pals
Camí de la Vieta
Camí de les Marines
Camí de les Palmeretes
Camí de les Pelejanes
Camí de les Rambletes
Camí de les Serratelles
Camí de Mascarell
Camí de Moncofa
Camí de Paioni
Camí de Pedro
Camí de Sant Antoni
Camí de Sant Joan de Déu
Camí de Torremotxa
Camí de València
Camí de Viciado
Camí del Bovalar
Camí del Cabeçol
Camí del Canal
Camí del Colmenar
Camí del Cutxarero

Camí del Javalí
Camí del Llimero
Camí del Molí de Cap de Terme
Camí del Natzaré
Camí del Pinet
Camí del Pou
Camí del Primer Ull de Carbonell
Camí del Quadró
Camí del Rajadell
Camí del Sememat
Camí del Torrent
Camí del Tossal
Camí dels Albiacs
Camí dels Atrevits
Camí Nou
Camí Vell de la Mar
Carretera de la Vilavella
Carretera de la Vilavella
a la Vall d'Uixó
Carretera de Nules a la Vall d'Uixó
el Caminàs
Ferrocarril València-Vinaròs
Pont de la Serraleta
Pont del Camí del Cabeçol
Primera Andana de l'Alcúdia
Primera Andana del Bovalar
Primera Andana del Rajolí
Segona Andana de l'Alcúdia
Segona Andana del Rajolí
Senda de l'Olivereta
Senda de la Font de Cabres
Senda de Simó
Senda del Carme
Senda del Litre
Senda del Patronet
Senda dels Pedregals
Senda Mitjana
Tercera Andana del Rajolí
Travessa de la Senda Mitjana
Travessa de Sant Pere
Travessa de Santa Teresa

PARTIDES I ALTRES LLOCS D'INTERÉS

Partides i paratges

Calixt
Cantallops
Cardanelles
Català
el Belcaire
el Benicató
el Bovalar
el Brosquil
el Camí d'Artana
el Camí de la Vall
el Camí d'Onda
el Camí Nou
el Cementeri Nou de Mascarell
el Colmenar
el Corralet del Pla
el Cuxarero
el Fornàs
el Javalí
el Patronet
el Pinet
el Pou
el Quadró
el Racó
el Racó de la Pitera
el Rajadell
el Rajolí
el Secà de Mascarell
el Semenat
el Serradal
el Torrent
el Tossal
els Albiacs
els Andresos
els Clots
els Fondos de Piquer
els Mollons
els Pedregals
els Quartals
els Trescals

Finca d'Alcázar
Finca de Bagú
Finca de Baldó
Finca de l'Alter
Finca de l'Aviador
Finca de Nàsio
Finca de Pantaló
Finca de Pepe Tomaset
Finca de Tejedo
Finca dels Irenes
Hort de Santa Maria
la Font de Cabres
la Font de la Murta
la Goleta
la Granotera
la Mallada
la Marjal
la Poa
la Portadora
la Rambleta
la Serraleta
la Sort
la Torremotxa
la Torreta
la Tosca
l'Alcúdia
l'Asseit
l'Engalí
l'Esgarrat
l'Horta de Mascarell
l'Horta Nova
l'Oliveral
les Cardasses
les Castellanes
les Creuetes
les Eretes del Bovalar
les Marines
les Pelejanes
les Peònies

les Quadrelles
les Sorts de l'Alcúdia
les Sorts de la Mota Alta
les Sorts dels Canyars
les Sorts dels Corrals
les Voladetes de Paioni
Miramar
Paioni

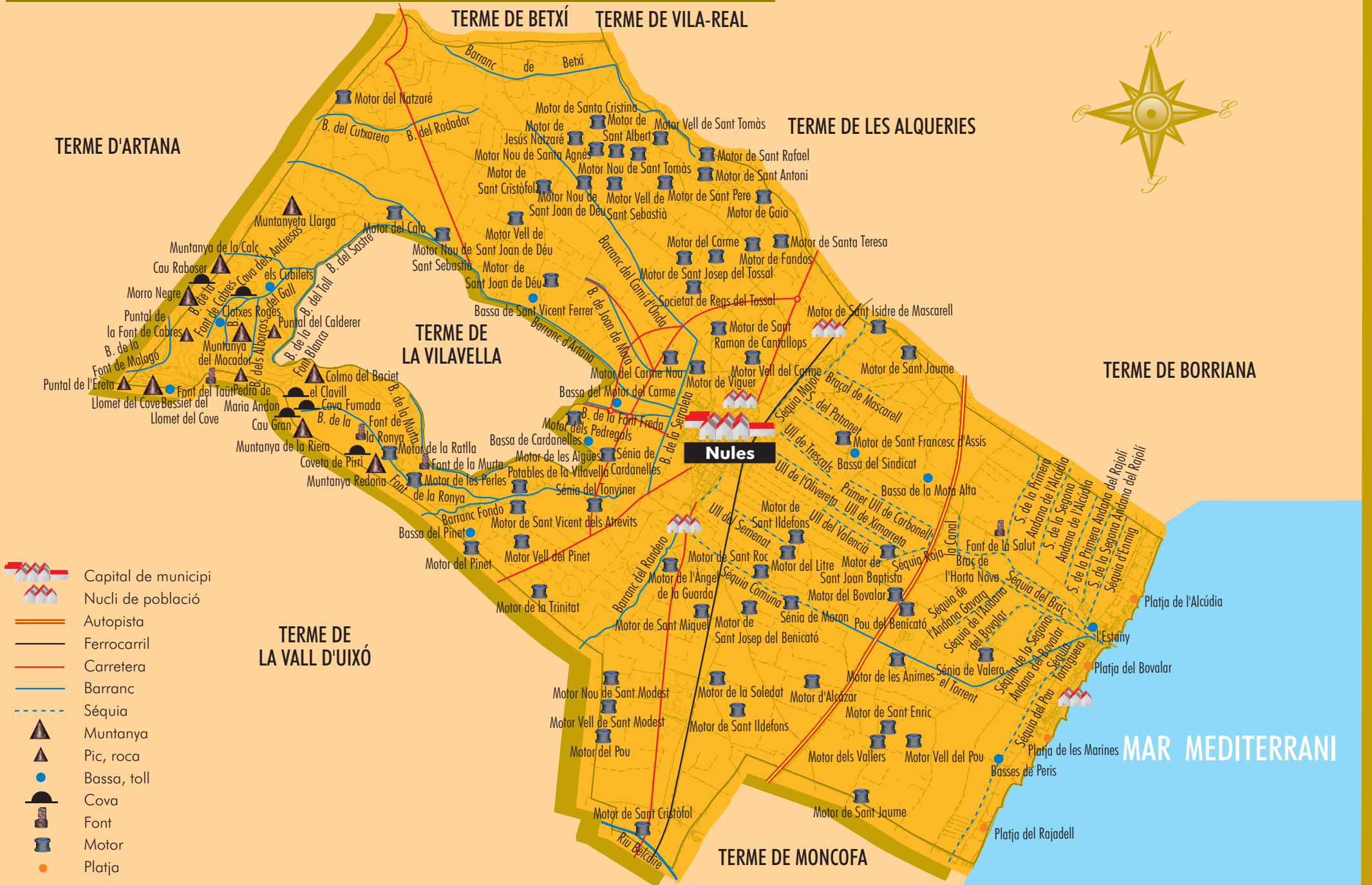
Racó de l'Or
Racó del Pou
Replà del Calvari
Sant Miquel
Sargallar del Puntal
Serradell de la Pedra Roja
Serratelles del Pou
Tancat de Montagut

Altres llocs d'interés

búnquers
Calvari
camp de futbol
camp de tir
càmping
cementerí
Cementeri Nou de Mascarell
Ciprer del Caminàs
Creu de Ferro
Creu del Caminàs
Creueta del Camí d'Onda
depuradora
el Fort
estació

Estació de Moncofa
far
la Vaqueria
mina
Mina de les Lloses
Molló de la Vall
Palmera de Tamarit
Palmeres de Pedro Alcázar
Piló dels Tres Termes
polígon industrial
Portal de l'Horta de Mascarell
Rajolar del Camí de Mascarell
Terrassa L'Estany
Vila Romana del Benicató

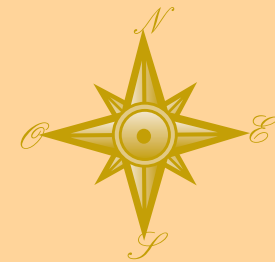
Elements físics

Presència humana

Partides i altres llocs d'interés

- Capital de municipi
- Nucli de població
- Autopista
- Ferrocarril
- Carretera
- Barranc
- Edificació aïllada
- Indústria, taller
- Mina
- Creu, creu de terme
- Resta arqueològica
- Cementeri
- Molló
- Poliesportiu
- Camp de tir
- Arbre singular

- Càmping
- Restes arquitectòniques
- Estació de ferrocarril
- Far
- Partida
- Paratge

MAR MEDITERRANI